

**DESHTIMI
INJE DREDHIE**

BIBLIOTEKA
SHTETIT

SH-93-32

R 57

BAJRAM RESULI

TREGIME

814-93-32

R 57.

BIBLIOTEKA E PIONIERIT

BAJRAM RESULI

DËSHTIMI I NJË DREDHIE

— Tregime —

2168

SHTËPIA BOTUESE «NAIM FRASHËRI»

KUR DOLA PARTIZAN

Kishim dëgjuar se në mal kishin dalë partizanë. Por, se si qenë ata, nuk e dinim. Ishte fillimi i Luftës Nacional-çlirimtare. Shumë gjëra thuheshin atëherë. Kishte që thoshin se partizanët luftojnë për të mirën e popullit, për të fituar lirinë, por kishte edhe të atillë, që nxirrnin nga goja fjalët më të poshtra, si Sefedin agai, Sulo Sinani dhe kapteri i milicisë, Dule Gjerbësi.

Unë ruaja dhitë atëherë. Isha gati 15 vjeç. Kisha një fyell dhe po i bija si zakonisht. Dhitë po kullosnin në një pllajë. Kur pashë se drejt meje po vinin disa njerëz, e hoqa fyellin nga buzët dhe i vështrova. Në fillim u tremba, se mos ishin hajdutë.

— E, o çoban i vogël, si je? — më tha njëri prej tyre. Unë u çudita. Deri atëherë s'kisha parë njerëz të atillë. Ishin të armatosur, me gjerdanë fishekësh në brez dhe me yje të kuq në kapele. Po, mbi të gjitha, u çudita, kur vëreja se në mes tyre kishte edhe vajza dhe disa djem, moshatarë me mua. Edhe ata mbanin dyfek në sup dhe gjerdanë me fishekë në brez. Unë s'kisha parë kurrë vajza me pantallona dhe me kapele, prandaj u çudita shumë. S'dija ç'të thosha.

— Mos ki frikë, more djalë, se ne jemi vëllezërit e tu! — foli ai që më kishte pyetur. Rreth meje u mblodhën dhe të tjerë.

— Jo, — iu përgjigja. — Nuk kam frikë. Fillova t'i vështroja me radhë.

— Jemi partizanë, — tha njëri. — Ke dëgjuar për partizanët?

— Po, — i thashë. — Kam dëgjuar!

Pastaj ata më pyetën se ç'flitej në fshat për ta. Unë u tregova gjithçka. Ata ndenjën më shumë se një orë pranë meje, më thanë përse luftonin dhe se gjithkush ishte mirë të merrte pjesë në luftë kundër armikut. Partizanët bisedonin me mua sikur të isha shoku i tyre, sikur të më kishin njohur shumë kohë më parë. Kur ikën, më përqaftuan të gjithë me radhë. Unë i ndoqa me sy derisa kaluan malin.

«Çudi, sa të mirë qenkan! — thashë me vete. Që prej asaj dite fillova ta urreja keq Sefedin aganë dhe shokët e tij.

Një natë, kur u ktheva me dhitë, gjeta në shtëpi pesë partizanë. Dy nga ata, qenë prej atyre që pata takuar. Sa u gëzova kur i pashë! I përqaftova i gëzuar.

U ula pranë partizanëve. Midis tyre ishte edhe një djalë sa unë dhe një vajzë po aq e vogël. Të gjithë kishin në kapele yll të qindisur, rreth qafës u dukej shamia e kuqe. Ju afrova edhe më pranë moshatarit tim. E shikoja me zili. Në brez kishte një revolver, kurse krahqafë mbante një gjerdan me fishekë. I armatosur, më dukej si ndonjë burrë i madh. Vetiu nisa të druhesha prej tij. Kur s'merrja vesh ç'më pyeste, i thosha «urdhëro?» e i përgjigjesha «si urdhëron!» Pranë ne të dyve u afrua pas pak vajza partizane. Më shikoi me vërejtje dhe pastaj më tha:

— Po ti, pse nuk del partizan?

Heshta. Më vinte zor t'i tregoja se nuk më linte babai. Atë çast im atë hodhi sytë nga unë. Duket i bëra përshtypje ashtu kokëvarur.

— E, — më tha, — sa ti janë!

— Po, — ia ktheva, mora zemër dhe i thashë: — Edhe unë do të dal si këta partizan.

Babai s'foli, vetëm buzëqeshi.

— Djali ka qejf të vijë me ne, — tha partizania. Babai përsëri buzëqeshi pa folur.

— Ja, ne, ç'jemi që kemi lënë nënat, baballarët, motrat e vëllezërit? — u dëgjua prapë zëri i partizanes.

— Më duket i vogël akoma, moj bijë, — iu përgjigj ai më në fund si me drojtje. Pastaj m'u drejtua mua:

— Si thua ti, Beso?

— Të shkoj! — ia prita i vendosur.

— Po fundi, mirë do të bësh, — tha babai. — Me shokë do të jesh e jo vetëm.

Unë, nga gëzimi, iu hodha babait dhe e putha, pastaj u përqafova me partizanët.

— Na u shtua edhe një shok! — thirrën ata tërë gëzim.

— Tani shko në plevicë dhe merr një plaçkë atje në fund, mbuluar me kashtë! — tha babai.

Të them të drejtën, unë nuk dija se për çfarë plaçke e kishte fjalën im atë. Shkova atje, hapa kashtën, kur ç'të shikoja! Ishte një pushkë e shkurtër dhe një gjerdan me fishekë. Sytë më ndritën. Hodha gjerdanin krahpafë, siç kishte bërë ai partizani i vogël, pushkën mbi sup dhe u ktheva me vrap. Sa u gëzuan partizanët, kur më panë me pushkë në krah! Gati deri në mes të natës partizania dhe partizani i vogël më treguan se si qëlloj. Pastaj babai më porositi:

— Bir, ti po shkon partizan. Të qoftë udha e mbarë! Pushka top t'u bëftë! Edhe unë, po të mos isha i sëmurë, do të dilja, por ç't'i bëj gjurit!

Të nesërmen u ngritëm heret. Edhe nga shtëpitë e fshatarëve të tjerë dilnin partizanë dhe partizane. Shkuam të parët te sheshi i fshatit. Atje po mblidhej e gjithë çeta. Këndonin, kërcenin. Bashkë me partizanët, te sheshi u mblodhën edhe fshatarë dhe fshatare. Edhe ata u përzien

në këngë e valle. Pastaj u dha urdhri që të rreshtoheshim dhe të niseshim për udhëtim. Nisëm të ecnim, duke kënduar këngën «Bashkohuni, o shokë, me ne në çetë!» Populli na përshëndeste me dorë, disa vajza pak më larg turmës na tundnin shamitë që mbanin nëpër duar. Ne lirin prapa shtëpitë, kopshtet e bukura, livadhet dhe erën e këndshme të pemëve të pjekura.

Ishte vjeshtë e vitit 1943, dita ime e parë e jetës partizane.

DËSHTIMI I NJË DREDHIE

Më kujtohet si tani. Atëherë sapo i kisha mbushur të pesëmbëdhjetë vjetët. Ishte një pasdite e nxehtë e qershorit 1943. Në shtëpinë tonë befas hynë tre milicë, me krycplakun e fshatit përpara. Ata mbanin nëpër duar pushkë të gjata italiane, që i drejtuan nga ne, dhe bërtitën si të tërbuar:

— Selami, ku është Selami! Asnjë të mos luajë nga vendi!

Pra, kërkonin tim atë. Dhe e gjetën shpejt. Ai po flinte. Porsa ishte kthyer nga një udhëtim i largët, që kishte zgjatur më shumë se tri ditë. Babai largohej shpesh nga shtëpia dhe ne as që e dinim se ku vinte. Atë ditë ai kish-te ardhur tepër i lodhur. As bukë nuk hëngri, bile as u zhvesh, por ra menjëherë në gjumë. Milicët e zgjuan duke e qëlluar me qytat e pushkëve. Pastaj ia lidhën duart me hekura. Unë u turra mbi babanë që ta shpëtoja prej milicëve, por njëri prej tyre më qëllloi aq fort në kokë me kondak, sa që rashë përdhe pa ndjenja. Kur erdha në vete, nuk e pashë më tim atë. Pranë meje ndodhej nëna, e cila më thoshte duke fshirë lotët dhe duke më lëmuar nga flokët:

— Bir i nënës! Si ndihesh tani? Fol, të keqen!

Nuk flisja dot, vetëm e shikoja në sy.

— O, kriminelë, o kriminelë, që nuk ju vjen keq as për fëmijët! — vazhdonte nëna. — Ngordhshi si qentë

në ndonjë përrua! U shoftë emri juaj e mos u kthefshi të gjallë nëpër shtëpira!

— Babai, ku është babai? — shqiptova ngadalë.

— E morën kriminelët, bir.

U ngrita me mundim. Ndieja dhembje të madhe në kokë. Nëna ma lidhi shpejt vendin e qëlluar. Plaga m'u mbyll pas një muaji. Vetëm flokë në atë vend nuk më kanë dalë as sot e kësaj dite.

Tim atë e kishin çuar në burgun e qytetit, që ndodhej nja dy orë larg fshatit tonë. Unë me nënën shkqonim gati për çdo javë në burg, po babanë nuk e takonim dot, bile as e shikonim qoftë edhe përmes hekurave, sepse nuk na linin policët. I çonim vetëm ndonjë gjë për të ngrënë dhe na dukej sikur na hiqej pak ai mall i madh që kishim për të. Polici që na merrte shportën me ushqime, na e kthen-te atë bosh pas dhjetë minutave.

— Ia dhamë, dreqit të mallëkuar, — na thoshte. —

— Shporruni tani.

Kur e pyesnim për shëndetin e babait, ai na përgjigjej tërë inat:

— Euaaa! Akoma s'ia kanë dhënë gjysmën e lekut! Bëhem merak fort unë. Lipsuni këtej, atë bëni!

Një ditë shkova në burg vetëm, se nëna ishte e sëmurë. Mbusha një shportë me fiq të zes dhe u nisa herët në mëngjes. Arrita atje nga ora nëntë. Burgu ishte në lagjen e sipërme të qytetit, i rrethuar nga të katër anët me mure të larta. Karshi tij ndodhej ndërtesa e madhe, ku kishte qenë «Konsullta italiane». Tani atje rrinin autoritetet e fashizmit.

Te porta e hekurt e burgut qëndronte roja, një burrë i trashë, me mustaqe të gjata, me një hundë të shtrëmbër e dhëmbë të mëdhenj, të cilët i dilnin shpesh mbi buzën e poshtme. Po atë fytyrë kisha parë atje edhe javën e kaluar. U drejtova tek ai me hapa të ngadaltë, duke e

shikuar në sy. Ai më hodhi një vështrim të ashpër dhe pastaj më thirri me zë të lartë:

Ku shkon, or lepur? Ndal atje!

Ndalova menjëherë. Ai bëri disa çape drejt meje.

— Cilin ke në burg?

— Babanë, Selam Sulën!

— Aha, ti ke qenë edhe javën e kaluar, ë?

— Isha, po!

— Qenke serbes i madh, more shejtan! Apo të ka marrë malli për ndonjë plumb kokës, hə? Prit atje tej, jezit! — tha tërë nerva. U largova nja dhjetë metra. Roja i thirri përgjegjësit, i cili doli menjëherë dhe filloi të bisedonte ngadalë me rojen. Diçka i thoshin njëri-tjetrit, duke parë herë pas here nga unë. Pastaj përgjegjësi, një skërfyell i gjatë e thatanik, m'u afrua, më shikoi për disa çaste vëngër dhe më pyeti:

— Selam Sulën ke baba ti?

— Po, Selam Sulën...

— Mirë! Prit!

Prita më se dhjetë minuta. Unë vështroja rojen, po edhe ai nuk i hiqte sytë prej meje. Pas ca, te dera e burgut u duk një oficer. Përgjegjësi i rojes, që e shoqëronte atë, e nderoi dhe u largua prej tij. Oficeri ishte një burrë nja 35 vjeç, me trup të shkurtër, trashalug, por i veshur mirë. Kapelen e mbante në dorë. Flokët i vetëtinin nga brilantina. Sa pa oficerin, roja mori drejtqëndrim. Oficeri nuk ia vari fare, por erdhi pranë meje.

— I Selamit je? — më pyeti.

— Po, i Selamit, — i thashë.

— Je i Selam Sulës, ë? Se kemi edhe Selamë të tjerë ne këtu!

— Po, — ia ktheva me drojtje.

Hyr brenda! — foli prerë. Unë ngela në vend. «Bobo,

— thashë me vete, — po më futin edhe mua në burg!» Por në të njëjtën kohë edhe u gëzova, se ashtu do të mund të takoja babanë, të cilin kisha dy muaj pa e parë e më kishte marrë malli shumë.

— Hajde pas meje, djalë, hajde! — tha oficeri, duke më buzëqeshur. — Mos ki frikë! — vazhdoi ai. Fillova të ecja pas oficerit. Si kaluam nëpër një korridor të gjatë të burgut, dolëm në oborr. Nisa të shikoja andej-këtej mos më zinte syri babanë, por këmbë njeriu s'dukej. Mbretëronte një heshtje e tmerrshme. Vetëm rojet, me helmetat e zeza në kokë, qëndronin seriozë dhe pa lëvizur pranë mitralozëve të rëndë, nëpër qoshet e oborrit. Një qen i vogël, me një rrip të kuq në qafë, kur na pa, lehu disa herë, pa luajtur fare nga vendi, pastaj pushoi. Kur u afruam, qeni u ngrit dhe i doli përpara oficerit. U fërkua pas çizmeve të tij të ilustruara, që vetëtinin si pasqyrë. Oficeri i fërkoi kokën dhe vazhdoi rrugën. Në këtë çast se kush shau me zë të lartë:

— Kriminelë! Të poshtër!

Ngadalësova hapat. M'u duk tamam si zëri i babait tim. M'u rrëqeth trupi. Oficeri kuptoi diçka, ktheu kokën nga unë. Eca prapë pas tij. As që po e kuptoja çfarë po ndodhte. Ai u kthye nga e majta. Para nesh u duk një ndërtesë e vogël njëkatëshe. Te dera e saj ishte një roje, i armatosur me një automatik të ri. Me t'u afruar oficeri, roja mori drejtqëndrim, kurse tjetri vështroi nga unë dhe tha,

— Ja, arritëm!

Hyri në zyrë. Unë ndenja te dera. Përballë meje ndodhej një dollap i madh me një pasqyrë. Për herë të parë në jetë pashë aty fytyrën time. Bobo, si m'u duk vetja, si mos më keq! Vetëm atëherë kuptova se pasqyra t'i nxjerri-kësh në shesh të gjitha, prej këmbëve deri te koka. Pantallonat i kisha copë-copë, këmbët të zbathura, këmishën